

УДК 656.073.437

CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF TIMBER EXPORT CARGO FLOW FROM UKRAINIAN PORTS

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ ДЕРЕВИНИ З УКРАЇНСЬКИХ ПОРТІВ

Kravchenko O.A. / Кравченко О.А.*c.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-3085-7449

Borovyk S.S. / Боровик С.С.*c.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-4168-8537

Steba A.A. / Стеба А.А.*Sr. Lect. / ст. викладач*

ORCID: 0009-0005-5777-9785

Shibaev O.G. / Шибяев О.Г.*d.t.s., prof. / д.т.н., проф.*

ORCID: 0009-0004-8881-3803

*Odessa National Maritime University, Odessa, Mechnikova 34, 65029**Одеський національний морський університет, м. Одеса, Мечникова 34, 65029*

Анотація. У статті проведено огляд світового ринку деревини, визначені провідні експортери та імпортери. Охарактеризовано сучасний стан лісогосподарського комплексу України. Повномасштабне вторгнення росії до України у лютому 2022 року та ракетні обстріли призвели до значного скорочення лісів і, як наслідок, виробництва деревини. Однак виробленої продукції достатньо для формування експортного вантажопотоку. Майже повна блокада портів призвела до скорочення експорту деревини та змінила його географію. Інфраструктура автомобільного і залізничного транспорту України та країн, що межують з Україною по суші, не спроможні справитися з великими обсягами експортних вантажопотоків, які обслуговував до лютого 2022 року морський транспорт України. Відновлення до довоєнних часів та навіть збільшення вантажопотоку деревини з України та розширення його географії можливе лише за умови повного відновлення роботи портів та морського транспорту загалом.

Ключові слова: деревина, світовий ринок деревини, вантажопотоки, морський транспорт, українські порти.

Вступ.

Деревина є одним із базових ресурсів для формування ряду підгалузей економіки країни та широко застосовується в промисловому виробництві, будівництві, сільському господарстві, транспорті та хімічній індустрії. Розпочата росією війна проти України щодня завдає значної шкоди лісам та іншим природним ландшафтам, перешкоджає веденню лісогосподарської діяльності в країні. Загалом із 24 лютого 2022 р. від воєнних дій майже 30% лісів зазнало різного ступеню шкоди [1]. Повномасштабне вторгнення і майже повна блокада

українських портів значно вплинули на обсяги та напрямки експорту деревини з України. Важливості морського транспорту та портів, а також їх ролі в забезпеченні зовнішньо-торговельних відносин присвячено велику кількість наукових досліджень і публікацій. В роботі [2] розглядаються динаміка експортних вантажопотоків з України та відзначається роль морського транспорту в забезпеченні експортних вантажопотоків з України. Організація роботи морського транспорту при обслуговуванні вже сформованих вантажопотоків та умови доставки вантажів досліджуються в роботах [3-6]. Аналізу обсягів експорту деяких окремих вантажів із портів України присвячені роботи [7, 8]. Таким чином, **метою статті** є аналіз структури вантажопотоків деревини з України та ролі морського транспорту в його освоєнні з урахуванням змін, яких зазнав лісогосподарський комплекс України.

Основний текст.

Більшість всіх лісів світу зосереджена у росії (20%), Бразилії (12%), Канаді (9%), США (8%) та Китаї (5%). Лісові зони розподілені планетою нерівномірно, тому ми бачимо країни з надлишком лісу, які готові вивозити деревину на експорт, і держави, де ліс буквально на вагу золота. Останні готові добре платити за дерево та імпортувати його у величезних масштабах. Де є попит, там завжди буде пропозиція [9]. Прогнозується, що в період з 2024 по 2029 р. середньорічний темп зростання ринку деревини становитиме 2,9%. Понад 60% світового виробництва деревини припадає на Бразилію, Канаду, Китай, ЄС, Індію, Індонезію, росію та США [10]. Світовий експорт деревини оцінюється у 150 млрд. \$. Згідно даних Обсерваторії економічної складності до п'ятірки лідерів експортерів деревини у 2024 р. увійшли Канада, Китай, Німеччина, США та росія, які реалізували продукції майже на 55 млрд. \$. Доля світових експортерів деревини представлена на рис. 1.

Провідними імпортерами деревини у 2024 р. були США і імпортували на 34 млрд. \$. Другу сходинку посідає Китай – на 18 млрд. \$, далі Німеччина – на 11,6 млрд. \$, Японія – на 11,5 млрд. \$ та Великобританія, яка імпортувала на 8,74 млрд. \$ [11]. Доли світових лідерів з імпорту деревини представлені на рис. 2.

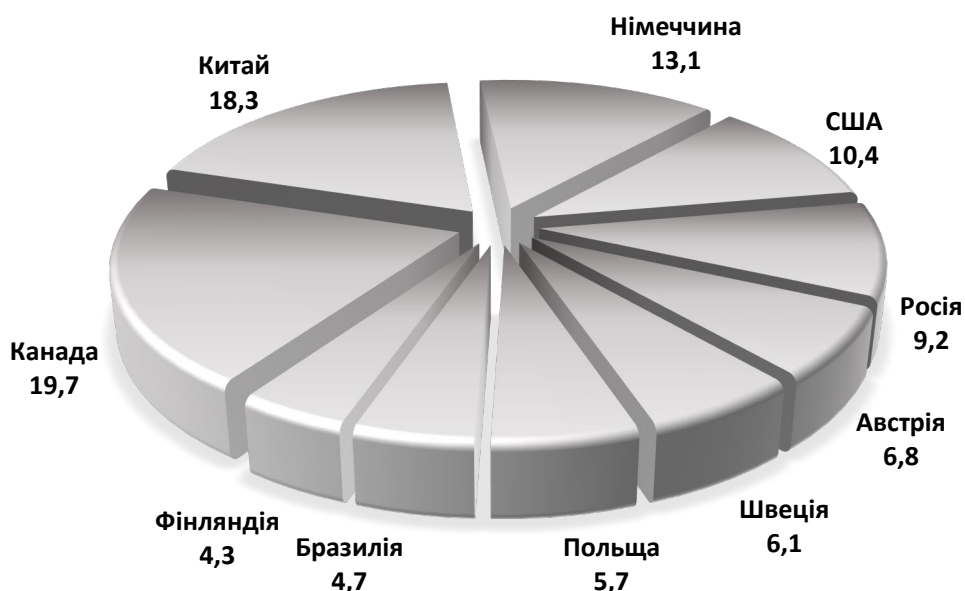

Рисунок 1 - Доля світових експортерів деревини у 2024 р., млрд. \$

Авторська розробка

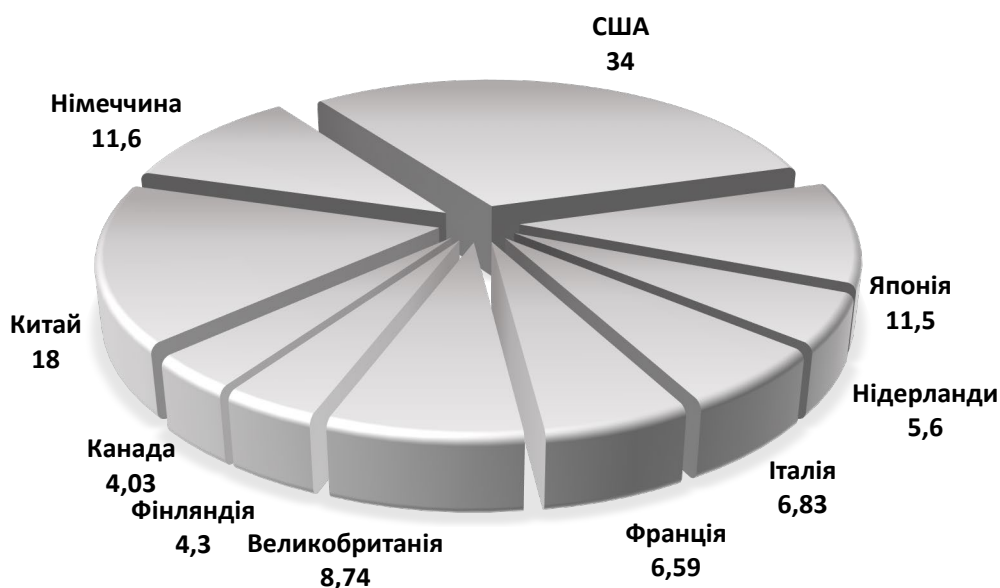

Рисунок 2 - Долі світових лідерів з імпорту деревини у 2024 р., млрд. \$

Авторська розробка

Загальна площа лісових ділянок, що належать до лісового фонду України, становить 10,4 млн. га, у тому числі вкриті ліською рослинністю 9,6 млн. га. Лісистість України становить 15,9%. Умови для лісовирощування в Україні україн неоднорідні, тому ліси поширені територією держави нерівномірно.

Більше половини лісів країни є штучно створеними та потребують посиленого догляду. У віковій структурі переважають середньовікові

насадження, частка стиглих та перестиглих насаджень 18,7%. Середній вік лісів становить понад 60 років, відбувається поступове старіння лісів, що призводить до погіршення їх санітарного стану. Ліси України сформовані понад 30 видами деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця. Хвойні насадження займають 43% загальної площі, зокрема, сосна – 35%. Твердолистяні насадження становлять 43%, зокрема, дуб і бук – 37% (рис. 3). [12]

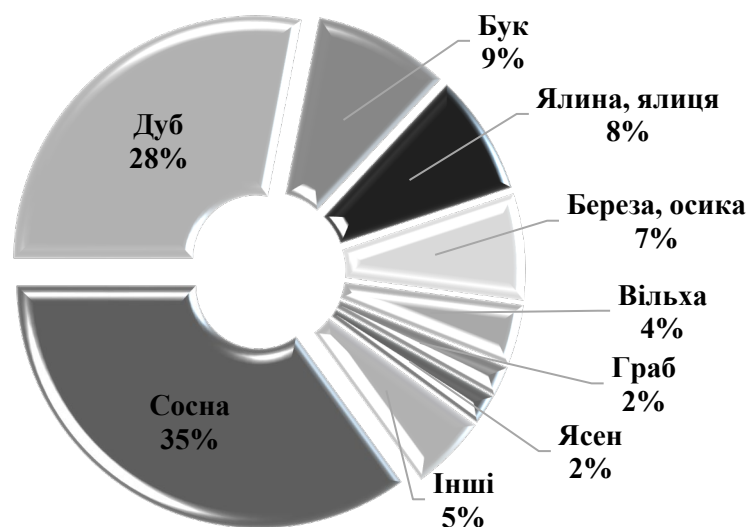

Рисунок 3 – Розподіл площ лісів України за переважаючими породами, %

Авторська розробка

Запас деревини в лісах оцінюється в межах 2,3 млрд. м³. За рік в лісах України в середньому приростає 35 млн. м³ деревини. Отже відбувається поступове збільшення запасу, що підтверджує значний економічний і природоохоронний потенціал наших лісів.

Щорічний обсяг деревини, яку заготовляють в Україні, становить від 12 до 15 млн. м³. За 2024 р. підприємствами галузі від усіх видів рубок заготовлено 14,9 млн. м³ деревини, що на 808 тис. м³ (або на 5,2%) менше порівняно з 2023. Це пов'язують із низьким попитом на внутрішньому ринку. А також частина ресурсних лісистих областей постраждала від російської окупації, багато насаджень заміновано та багато техніки та працівників галузі мобілізовані до війська, що значно впливає на можливості заготівлі. Обсяги заготівлі деревини за видами лісової продукції представлені в табл. 1.

Таблиця 1 - Заготівля деревини за видами лісової продукції, тис. м³

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Діловий круглий ліс	9303,4	8996,3	8214,8	6395,8	6640,0	6775,3
Паливна деревина	8583,2	7776,7	8452,1	8689,3	8612,1	8110,5
Усі види круглого лісу	17886,6	16773,0	16666,9	15085,1	15252,1	14885,8
Неліквідна деревина	2983,0	1053,2	982,5	849,2	441,8	0,1
Кількість заготовленої деревини	20869,6	17826,2	17649,4	15934,3	15693,9	14885,9

Джерело: [13]

З 24 лютого багато деревообробних підприємств зупинили, а деякі закрили свої виробничі цехи через бойові дії в Чернігівській, Сумській, Житомирській, Харківській, Миколаївській та Запорізькій областях. Деякі провели релокацію бізнесу, хтось частково відновив виробництво після деокупації, але певна частина деревообробників досі не працює. Через неможливість функціонування деревообробної галузі в певних регіонах і в певні періоди 2022 р. іноземні партнери знаходили інших постачальників.

Болюче позначилася на галузі недоступність морських перевезень. Через неможливість доставити продукцію та через значне подорожчання логістичних послуг Україна втратила велику частку експорту деревини. Динаміка імпорту-експорту деревини представлена на рис. 4.

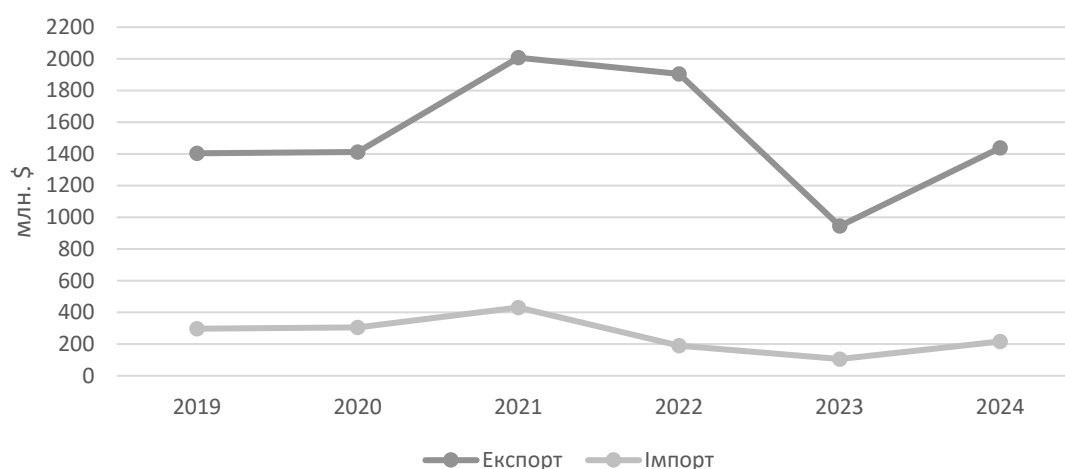

Рисунок 4 – Динаміка імпорту-експорту деревини, млн. \$

Авторська розробка

Як видно з рис. 4, після початку повномасштабного вторгнення експорт почав різко скорочуватися і за 2023 р. впав на 50,4% та складав лише 2,3 млн. т деревини. Але лісовій галузі вдається поступово відновлюватись, про що свідчить збільшення виробництва і експорту до 3,5 млн. т. у 2024 р.

Ситуація з експортом поступово почала відновлюватися після відкриття в серпні 2023 р. «Тимчасового морського коридору» через порти Великої Одеси. Провідні країни імпортери української деревини по роках, за даними Державної митної служби України [14], представлені на рис. 5.

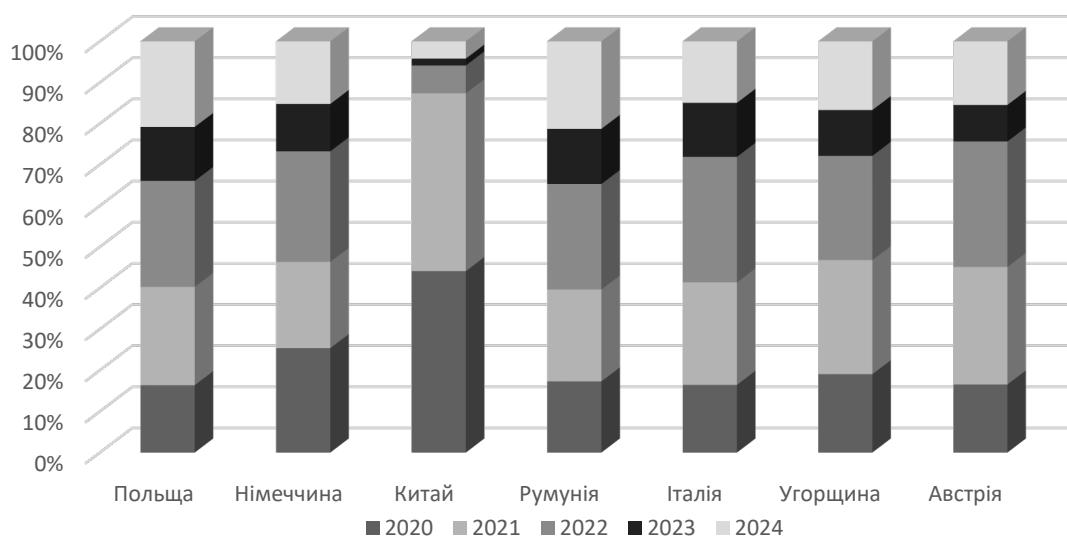

Рисунок 5 - Країни імпортери української деревини у 2020–2024 рр.

Авторська розробка

Як видно з рис. 5 блокування портів призвело до значного скорочення долі Китаю, Німеччини та Італії, до яких українська деревина доставлялися морськими шляхами та збільшення долі Польщі до майже 40% та Румунії до майже 16% з якими Україна має сухопутне сполучення.

За статистичними даними ДП «АМПУ» з обробки вантажів в портах за 2024 р. лідирує порт «Південний» з вантажообігом 35557 тис. т [15]. Деревина належить до «тарно-штучних» вантажів, які посіли третю сходинку в загальному вантажообігу портів у 2024 р. Зокрема «інших» тарно-штучних вантажів, до яких відноситься деревина, було оброблено 719 тис. т. До повномасштабного вторгнення майже 16% лісових вантажів перевантажувалося через порт Херсон.

Однак 28 квітня 2022 р. Міністерство інфраструктури України прийнято наказ № 256 «Про закриття морських портів». Відповідно до наказу з дня його офіційного опублікування морські порти Бердянськ, Маріуполь, Скадовськ, Херсон є закритими до відновлення контролю України над зазначеними морськими портами.

Висновки.

Повномасштабне вторгнення негативно позначилось на всіх гілках економічного розвитку країни. Зокрема блокада роботи портів і морського транспорту в цілому призвела до майже повного закриття азійських ринків для українського експорту деревини, а логістика лісоматеріалів до Азії сухопутними шляхами виявилася нерентабельною. Перенаправлення вантажопотоків деревини до Польщі і Румунії автомобільним чи залізничним транспортом суттєво не вплинули на загальний експорт вантажу з України, оскільки ринок країн ЄС перенасичений власною продукцією унаслідок рецесії. Отже, відновлення до довоєнних показників з експорту деревини, а також збільшення експортних вантажопотоків і розширення їх географії можливо лише за умови повного відновлення роботи портів і морського транспорту в цілому.

Література:

1. Публічний звіт голови державного агентства лісових ресурсів України за 2023 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_lis_%202023.pdf
2. Осіпова Л. Динаміка експорту України в умовах повномасштабної війни: проблеми та можливі шляхи усунення в контексті євроінтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 6, Том 2. С. 50-54.
3. Drozhzhyn O., Koskina Y. The model of container feeder line organization focused on the nature and parameters of external container flows. *Komunikácie*. 23(2). 2021. P. A94-A102.
4. Вільшанюк М.С., Судник Н.В. Обґрунтування умов ефективного транспортування пшениці з портів України. *Наукоємні технології*. № 1(57). 2023.

C. 101-107.

5. Берневек Т.І., Павлова Н.Л., Тихоніна І.І. Перспективи розвитку транспортування зрідженого природного газу в порти України: технологічний аспект. Вчені записки, том 32(71) № 6. 2021. С. 191-196

6. Коскіна Ю.О., Дрожжин О.Л. Аналіз обсягів та динаміки «морського» експорту зерна Україною. Транспортні системи і технології. (35). 2020. С. 205-215.

7. Шибаетов О.Г., Коскіна Ю.О., Кравченко О.А., Акімов К.С. Вантажопотоки вугілля в українських портах: ретроспективний огляд та сучасний стан Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Том 34 (73). № 5. 2023. С. 386-390. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.5/59>

8. Боровик С.С., Кравченко О.А., Стеба А.А. Проблеми і перспективи розвитку експортного вантажопотоку феросплавів з України морським транспортом. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: технічні науки. Том 34 (73) № 6, 2023 DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5941/2023.6/31>

9. Огляд глобального стану лісової галузі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lisderevmash.ua/obzor-globalnogo-sostoyaniya-lesnoy-o/>

10. Аналіз розміру та частки ринку круглого лісу – тенденції зростання та прогнози (2024–2029 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mordorintelligence.com/ru/industry-reports/roundwood-market>

11. Країни-лідери з експорту та імпорту деревини у 2024 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lindeal.com/rating/strany-lidery-po-ehksportu-i-importu-drevesiny-v-2024-godu>

12. Загальна характеристика лісів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forest.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisi-ukrayini/zagalna-harakteristika-lisiv-ukrayini>

13. Державна служба статистики України. Заготівля деревини за видами лісової продукції (2010-2024). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

14. Державна митна служба України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/dimensions>

15. Звіт про управління за 2024 рік. Державне підприємство «Адміністрація морських портів України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2025/04/zvit-pro-upravlinnya.pdf>

Abstract. *The article reviews the global timber market, identifies leading exporters and importers. The current state of Ukraine's forestry complex is described. Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022 and missile attacks led to a significant reduction in forests and, as a result, wood production. However, the products produced are sufficient to form an export cargo flow. The almost complete blockade of ports led to a reduction in wood exports and changed its geography. The road and rail transport infrastructure of Ukraine and the countries bordering Ukraine by land are unable to cope with the large volumes of export cargo flows that were served by Ukrainian maritime transport until February 2022. Restoration to pre-war times and even an increase in wood cargo flows from Ukraine and resolution of its geography is possible only if the ports and sea transport in general are fully restored.*

Keywords: *wood, world wood market, cargo flows, sea transport, Ukrainian ports.*

Статтю надіслано: 17.10.2025 р.

© Кравченко О.А., Боровик С.С., Стеба А.А., Шибяєв О.Г.